

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОДНО-РЕСУРСНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

CONCEPTUAL BASES OF INNOVATIVE ELEMENTS OF UKRAINIAN WATER RESOURCE FIELD'S FINANCIAL SUPPLYING

Леся ТИЧКОВСЬКА,
кандидат економічних наук,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
НАН України», Київ

Lesya TYCHKOVSKA,
PhD in Economics,
Public Institution «Institute of Environmental
Economics and Sustainable Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Світова фінансово-економічна криза минулих років позитивно вплинула на ринкову економіку України, оскільки задала новий вектор розвитку економічної системи. На передову позицію сьогодні виходять такі напрями розвитку економіки, як корпоратизація управління та капіталізація природних ресурсів, і, як результат, наповнення бюджету фінансовими ресурсами за рахунок ефективного використання внутрішнього потенціалу територіальних економічних систем. XXI століття – період капіталізації природних ресурсів за умов їх збереження та захисту для майбутніх поколінь.

Україна володіє значним потенціалом природних ресурсів, та, на жаль, не реалізовує його сповна. Одним із таких ресурсів є водні ресурси України, які не приносять жодних позитивних економічних ефектів для розвитку, а навпаки – спустошують власні запаси. Нині спостерігається їх виснаження та значне забруднення, а головною проблемою є постійна нестача коштів для відновлення основних фондів та забезпечення надання якісних послуг.

Фінансова система водно-ресурсної сфери повинна бути спроможною до постійного самовідтворення, тобто їй необхідно завжди мати перспективи для використання нових активів, які можливо в разі потреби трансформувати у заставу. Для відтворення фінансової системи в сучасних умовах потрібно застосовувати нові стратегії капіталізації щодо водних ресурсів. Щоб мати можливість залучати капітал, важливо знаходити активи, які забезпечуватимуть дохід і можуть діяти як застava і джерело прибутків.

Водні ресурси України відносяться до відновлюваних природних ресурсів та потребують особливого механізму їх капіталізації з урахуванням потреб екологічної безпеки майбутніх поколінь. Для водних ресурсів необхідні стабільні постійні фінансові ресурси, а доходи необхідні такі, що мають потенційно надійну основу для побудови самодостатньої економіки, яка зможе забезпечити високий рівень і якість життя.

Досвід таких країн, як США, Франція, уже давно наводить приклади шляхів наповнення водогосподарської сфери фінансовими ресурсами за рахунок правильного використання власних ресурсів. Сучасні фінансові компанії орієнтуються на нові, більш чітко визначені класи активів, зокрема інфраструктуру: автомагістралі, вулиці, дороги, мости, громадський транспорт, аеропорти та авіалінії, водопостачання й водні ресурси, управління водовідведенням та очисткою стічних вод, знешкодження й обробка твердих відходів, електроенергетика, телекомунікації та ін. Цей особливий клас активів нині сприймається як значно цікавіший і цінніший, ніж вважалося раніше [1].

У статті проаналізовано структуру фінансового механізму управління водними ресурсами та запропоновано пріоритетні напрями його розвитку за допомогою сучасних інструментів фінансового забезпечення водно-ресурсної сфери. Розкрито концептуальні засади інноваційного механізму взаємодії у галузі використання водних ресурсів на основі державно-приватного партнерства у напрямку реалізації концепції сталого розвитку. Виділені напрями формування політики економічного розвитку на основі капіталізації водних ресурсів.

In the article we analyse the structure of the financial mechanism of water management and suggest priority areas of development using modern tools of financial supplying of water resource field. Conceptual foundations of innovative mechanisms of interaction of relations in the field of water resources through public-private partnerships towards implementation of the concept of sustainable development are revealed. Directions of economic development policy formation on the basis of capitalization of water resources are defined.

Аналізуючи стан водогосподарської сфери світу, зазначимо, що нині вода не є доступним ресурсом, а водна промисловість являє собою величезний за обсягом ринок, який швидкими темпами наближається

до нафтогазової сфери й виробництва електроенергії. На сьогодні близько 400 публічних світових компаній, задіяних у сфері водозабезпечення, мають ринкову капіталізацію понад 1 трлн дол. США. Це підсилює інвестиційну привабливість води як товару, що активно реалізується на фондових ринках. Саме тому актуальності набуває питання капіталізації водних ресурсів, особливою яких є фінансове наповнення не через продаж певного об'єму води, а специфікацію прав власності на водні ресурси (які трансформуються в актив корпоративних з управління водними ресурсами) та їх подальший рух за допомогою Exchange Traded Funds (ETF) фондів на провідних фондових ринках світу. Очевидно, що одночасно з підвищенням цін на воду зростатиме й вартість акцій компаній, діяльність яких певним чином пов'язана з переробкою, постачанням, виробництвом води [2].

Слід наголосити, що інвестування в розвиток інфраструктури водогосподарського комплексу (ВГК) створює високооплачувані робочі місця та сприяє місцевому економічному зростанню. Звернемо увагу хоча б на одну зі сфер ВГК – житлово-комунальне господарство (ЖКГ), де нині функціонує застаріла система водопостачання країни, яка є серйозною проблемою для водного господарства, про що свідчить нерегулярність водопостачання у зв'язку з ремонтом мереж. Старіння й погіршення суспільних систем водопостачання несуть загрозу як економічній сфері держави, так й охороні здоров'я.

Для забезпечення населення продовольством кількість продуктів харчування до 2030 року має зрости на 55%. Це призводить до підвищення потреб у зрошенні, яке вже нині споживає майже

70% прісної води. Тільки на вирощення 1 кг рису необхідно 1900 літрів води, 1 кг яловичини – 15000 літрів води. Розвинені країни прагнуть зберегти вже існуючу власну інфраструктуру, тоді як держави, що розвиваються, потребують побудови основних систем водопостачання та водовідведення. Усе вищенаведене формує інвестиційну привабливість водних ресурсів як сьогодні, так і в майбутньому та активно стимулює до залучення бізнес-структур до муніципального водопостачання й водовідведення. Водні стратегії розвитку забезпечують зростаючий масштабний ефект та підвищення прибутку для інвесторів, останні прагнуть придбати гарантовані активи, з яких у перспективі отримуватимуть дивіденди [2].

Проблемам капіталізації різних активів присвячено значну кількість досліджень. Проте подальшого більш детального дослідження потребує механізм залучення сучасних інноваційних фінансових інструментів в управління водним господарством України.

Метою статті є обґрунтування концептуальних засад інноваційних елементів механізму фінансового забезпечення водно-ресурсної сфери України.

Проблему досягнення збалансованого розвитку водно-ресурсної сфери можна розв'язати шляхом упровадження сучасних елементів в інфраструктуру капіталізації водних ресурсів, зокрема в механізм їх фінансового забезпечення. Важливого значення при цьому набуває ефективна реалізація прав користування водними ресурсами.

При формуванні інфраструктури капіталізації водних ресурсів важливим та необхідним є збереження державної власності на водні ресурси, з передачею певних прав користування ресурсом у довгострокове використання на засадах державно-приватного партнерства для залучення додаткових інвестиційних ресурсів.

Залишаючи за собою право регулювання та контролю за діяльністю інфраструктурних об'єктів, уряди передають їх бізнесу в тимчасове довгострокове використання. Це є логічним, оскільки з огляду на стратегічне, економічне та соціально-політичне значення водних ресурсів їх недоцільно приватизувати, але водночас у державному бюджеті не вистачає коштів на забезпечення їх простого та розширеного відтворення. Проекти у галузі водопостачання та водовідведення відрізняються високою капіталоемністю, процес капіталізації водних ресурсів не може обійтись без залучення приватного капіталу для довгострокових, надійних інвестицій, а також додаткової гнучкості для

прийняття економічно ефективних рішень у питаннях очищення, постання й поліпшення загального фінансового стану водних об'єктів. Така діяльність більш приваблива для приватного сектору, оскільки вона орієнтується на цільове використання коштів (особливо з погляду прибутку), і конкретні результати цієї діяльності легше визначити. Надання прямих послуг споживачам також передбачає певну участь приватного сектору у рамках угод про концесію, договорів оренди або контрактів на управління.

Саме для розв'язання цього протиріччя на початку 1990-х років у світовій господарській практиці поширилася концепція державно-приватного партнерства, яка стала альтернативою приватизації життєво важливих стратегічних об'єктів державної власності. Державно-приватне партнерство, або публічне партнерство, нині є доволі перспективним [3].

Публічно-приватне партнерство ефективне тоді, коли діяльність оператора вдало розвивається й активи (акції) стають привабливими на відповідному ринку, що викличе зацікавленість багатьох інвесторів.

Незважаючи на те, що акції водних ресурсів повільно зростають, це – чітко «довготривала гра», від якої можемо отримати вигоду в найближчому майбутньому, прісна вода – наш найдорогоцінніший ресурс, більш цінна, ніж нафта. Галузь водного господарства підтримується приростом населення, потребою у більшій кількості питної води для іригації, оскільки більше людей потребують їжі, і тому вони будуть більш інтенсивно використовувати воду. Промислова вартість продовжує підвищуватися (рахунки на електроенергію, робоча сила, і т.д.), вартість обробки й розподілу води буде також збільшена, впливаючи на кінцевий продукт.

Рис. 1. Схема фінансового забезпечення водно-ресурсної сфери

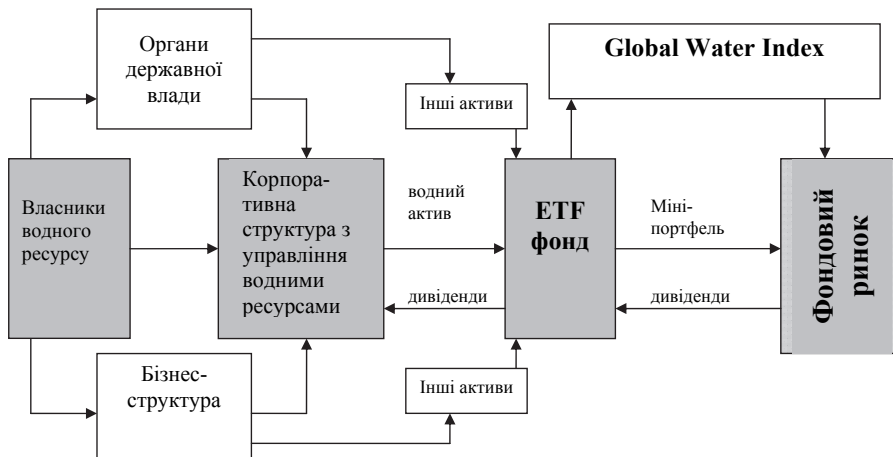
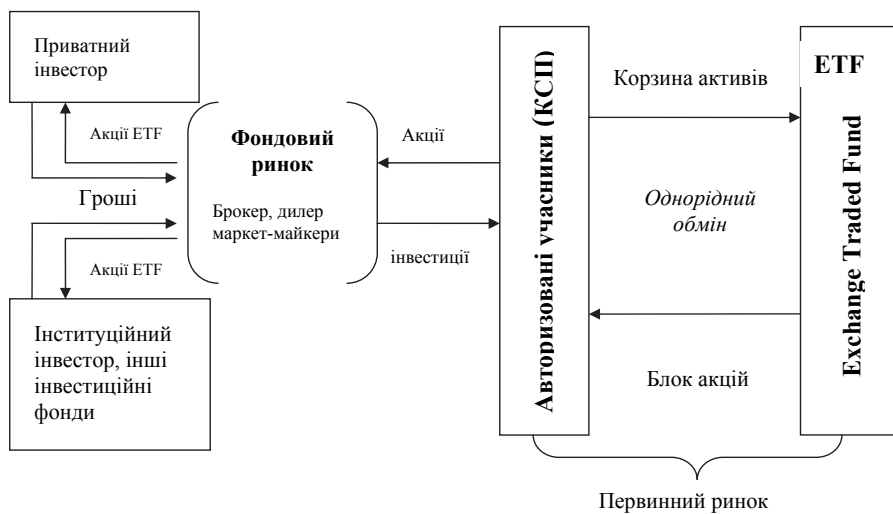

Рис. 2. Схема функціонування біржового індексного фонду

Саме тому розвиток та модернізацію ВГК слід розпочинати із формування фінансової політики інвестування доходів через глобальні фінансові ринки шляхом застосування різних сучасних організаційних механізмів. Одним із таких елементів механізму є ETF фонди, через які потоки доходів від використання водних ресурсів трансформуються у відтворювані фінансові ресурси. Також є глобальний водний індекс та корпоративна структура з управління водними ресурсами, за участі яких запропоновано відтворити механізм фінансового забезпечення водно-ресурсної сфери України.

Із усіх наявних шляхів входження на фондовий ринок нами запропоновано ETF, що на сьогодні активно залучають у свій портфель акції компаній, діяльність яких пов'язана з водною галуззю. Названі фонди почали активно формуватися протягом останніх років. Вони цілеспрямовано інвестують у водну індустрію. У портфелях керуючих компаній зосереджені акції комунальних підприємств – постачальників питної води, виробників водного обладнання та компаній, які займаються очисними спорудами, а також інших інфраструктурних компаній, що забезпечують водою промислові підприємства та сільське господарство.

Донедавна на фондовому ринку панували хедж-фонди, які нині втратили свою актуальність з огляду на високий поріг входу на фінансовий ринок, що суттєво обмежувало вступ інвесторів до фонду. Нині конкуренцію хедж-фондам у водній галузі становлять Mutual Water Funds (пайові фонди). Найбільші з них розташовані в Європі, але вже на сьогодні поруч з Mutual Water Funds виходять на провідний рівень ETF, які об'єднали у собі всі переваги як хедж-фондів, так і пайових інвестиційних фондів.

Акції ETF – це новий вид цінних паперів, який зібрав у собі все найкраще від індексних взаємних фондів та акцій. Вони є простим способом інвестувати в індекси й сектори, не оплачуючи послуги керуючого фондом.

Exchange Traded Funds – біржові індексні фонди, що копіюють певний індекс (DAX, S & P 500, MSCI Emerging Markets, DJIA), вільно торгуються на біржах (NYSE, AMEX, NASDAQ, XETRA, LSE) аналогічно до звичайних акцій. Також як і акції, ETF пройшли лістинг на біржі й можуть обернутися нарівні з іншими цінними паперами. Акції такого фонду легко продаються та купуються на біржі, а комісія керуючого у середньому становить 0,5% від вартості активів, у деяких випадках знижуючись до сотих часток відсотка. Водночас у традиційних пайових фондах за управління платять в середньому 2% [1].

Розглянемо більш детально схему фінансового забезпечення водно-ресурсної сфери (рис. 1).

Отже, для фінансового забезпечення водно-ресурсної сфери перш за все необхідно передати правомочності користування водними ресурсами від територіальної громади до корпоративної структури з управління водними ресурсами (створеної на засадах ДПП), до складу якої входить бізнес-структура, органи державної влади та територіальна громада, власне перша та остання в результаті діяльності корпорації отримують дивіденди, оновлену інфраструктуру та підвищення рівня якості життя. Кожен елемент корпорації здійснює свій вклад: бізнес-структура – інвестиції, органи державної влади надають у користування інфраструктурні об'єкти та виконують контролюючу функцію, а взамін отримують податкові надходження. Далі корпоративна структура надає ETF фонду власні активи, в якому відбувається їх трансформація в акції ETF, що, групуючись у міні-портфель, вводяться у діяльність фондового ринку (рис. 2).

ETF обов'язково орієнтується на Глобальний водний індекс, який визначає вартість акцій. На фондовому ринку під цінні папери залучаються інвестиції й таким чином відбувається наповнення водно-ресурсної сфери фінансовими ресурсами.

ETF володіє всіма можливими перевагами, які необхідні інвестору для досягнення максимальних результатів і бажаної прибутковості в кожному із сегментів фінансового ринку. ETF володіє прозорістю, ліквідністю, доступністю, можливостями отримувати дохід при будь-якій ситуації незалежно від того, ростуть ринки або падають. Водні активи трансформуються у акції ETF і повинні забезпечити достатній грошовий потік, а не реалізовуватись.

Інвестиції через ETF дозволяють економити на витратах. Крім того, за допомогою ETF інвестори отримують доступ на ринки, які раніше були доступні тільки найбільшим інституційним інвесторам. Це стосується ринків облігацій та сировини. Мінімальна покупка – одна акція, вартість якої рідко перевищує 100 дол. США. ETF не має проблем з ліквідністю, оскільки відсутні складнощі з визначенням ціни, яка змінюється в точній відповідності до індексу. На відміну від звичайного фонду, угоди відбуваються за цінами в реальному часі, а не на час закриття торгового дня. Інакше кажучи, покупка ETF не відрізнятиметься від покупки звичайної іноземної акції. Для цього необхідно мати рахунок в іноземного брокера, також це можна здійснити за допомогою страхової компанії чи банківської установи.

Біржовий фонд ETF є одним з ефективних елементів інфраструктури, незамінний для отримання доступу до водних ресурсів, при цьому знижується ризик інвестування в одиничні компанії та з'являється можливість інвестору мати вплив на галузь, яка зростає протягом тривалого часу.

Для отримання прибутку від нестачі води в майбутньому, беручи до уваги пасивність води як оціненого товару, який може бути куплений на ф'ючерсному ринку, є два основних індекси, які ми повинні виділити.

Один з головних індексів водогосподарської галузі світу – Water Resource PowerShares (PHO), який орієнтований на американський внутрішній ринок активів. Цей фонд поширює свою діяльність на компанії, що пов'язані з водою, які спеціалізуються на обробці води, комунальних послугах, трубах та виробництві супутнього обладнання.

Іншим фондовим лідером є PowerShares Global Water (PIO), сфокусований на міжнародних ринках. Він складається переважно з водних акцій іноземної інфраструктури, які зосереджуються на збереженні й очищенні води для житлових, комерційних і промислових будівель.

Обидва фонди розвиваються ефективно, проте незначне уповільнення торкнулось PIO, причиною цього є вплив європейської та азійської економіки, яка понизила темпи зростання на відміну від США. Однак, за результатами динаміки індексів за останній період, чітко видно, що обидва фонди більш ніж подвоїлися у вартості, і це – тільки початок розвитку ринку.

Повернемося до основного індексу, на який орієнтується ETF у водному господарстві, – Water Global Index. Він складається з 50 цінних паперів провідних компаній світу, що задіяні у водогосподарському комплексі. Половина, а це 25 цінних паперів водоканалів та інфраструктурних компаній (водопостачання, комунальні послуги, очищення стічних вод, каналізації та трубопроводів, очищення води, буріння свердловин на воду, для тестування води) і 25 компаній, діяльність яких пов'язана із виготовленням водного обладнання (хімікати для обробки води, прилади очищення води, насоси та насосне обладнання, двигуни, сантехніка, прилади обліку) на основі Standard & Poor's Capital IQ галузевої класифікації. На визначення індексу впливає світовий попит на воду, який має бути основною складовою бізнесу компанії [4]. Саме завдяки глобальному водному індексу ми можемо визначити капіталізацію компаній, які функціонують у водній галузі. Ринкова капіталізація розраховується як загальна ринкова вартість акцій компанії. Це один із багатьох способів визначення вартості компанії, що розраховується шляхом добутку ціни акції на кількість випущених акцій. Якщо фірма має одного типу акції, то його ринкова капіталізація дорівнює поточній ринковій ціні акції, що множиться на кількість акцій. Тим не менш, якщо у компанії є кілька типів акцій (різних видів природних ресурсів), то ринкова капіталізація буде загальноринковою капіталізацією різних типів акцій.

Слід зауважити, що для того, щоб фондовий ринок України став ефективним механізмом обігу цінних паперів, сприяв економічному розвитку й забезпечував належні умови для інвестицій та надійний захист інтересів, його створення та подальше функціонування має будуватися на таких принципах, як соціальна справедливість, захист інвесторів, контрольованість, ефективність, правова упорядкованість, прозорість, відкритість, конкурентність.

ВИСНОВКИ

Дослідження довели, що ключовими проблемами фінансування водогосподарського комплексу є низька ємність суспільного фінансового сектору та нерозвиненість ринку водних ресурсів, точніше його відсутність і незавершеність процесів нормативно-правового забезпечення розвитку фондового ринку, а також інституціональна нерегульованість питань залучення фінансових ресурсів у водогосподарські та водоохоронні проекти.

Необхідним є введення водних активів у діяльність фондового ринку за допомогою сучасних елементів інфраструктури, а саме: ETF фондів, глобального водного індексу, корпоративних структур з управління водними ресурсами (на основі ДПП). Котирування водних акцій на фондовому ринку приведе до залучення додаткових інвестиційних ресурсів у галузь, що сприятиме оновленню інфраструктури водопостачання та водовідведення, а також покращить соціально-економічний стан держави за умови збереження водних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биржевые фонды (ETF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fxteam.ru/forex-library/fxteam-forex-library/etf/>.
2. Управління водними ресурсами: досвід Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oieau.org>.
3. Пилипів В. В. Інвестиційне управління природним капіталом / В. В. Пилипів // Економіка природокористування і охорони довкілля. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – С. 69–73.
4. ETFs vs Indexes – Invest in an Index or ETF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://etf.about.com/od/etfbasics/a/etf_vs_index.htm.
5. Фондовий ринок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://invest-ua.livejournal.com/38703.html>.